

Det gode

Klassisk græsk tænkning

Den naturlige lov - Sansen for godt og ondt

Stefan Zweig: Utålmodige hjerter

Den kristne tolkning – forsoning og kærlighed

I Etikken i klassisk græsk tænkning

1) Platon ((428-348)

- Bag vores opfattelse, hvad der er godt, retfærdigt osv., ligger det godes idé.
- Det godes idé er en af mennesket uafhængig realitet, som mennesket med sin fornuft har adgang til, og hvorudfra det leder sine handlinger

Grundtanken i i Platons etik er en variation over et grundmotiv i den græske etik: Mennesket kan ved sin fornufts hjælp beherske de irrationelle tilbøjeligheder, drifter, lidenskaber osv., som påvirker dets handlingsliv.

Retfærdighed: ”..samvittighedsfuldt at skøtte sig selv og sit eget, og ikke blande sig eller forstyrre andre i deres.”

2) Aristoteles (384-322)

- Udgangspunkt: Alting stræber efter sit mål – fx stræber et agern efter at blive et egetræ.
- Hvad stræber et menneske iflg. sin natur efter? Mange ting.
- Men der er *et højeste gode*, som er det yderste mål for menneskets stræben.
”Menneskets gode er virkeliggørelsen af sjælens evner i overensstemmelsen med dyden.”

Mennesket:

Mennesket har evner og fornuft, hvormed det handler og opnår et mål.

Den gode livsudfoldelse er den fornuftsbestemte udfoldelse, der giver sig udtryk i *dyder* (retfærdighed, venskab/kærlighed, velvilje)

II Den naturlige lov – ”den Gyldne Regel”.

Den naturlige lov kommer til udtryk i

- a) Kosmos der er gennemtrængt af en lov- og fornuftsmæssighed
- b) Guds lov som den er givet af Gud (De ti bud, kærlighedsbudet)

Thomas Aquinas (1224 -1275)

- Mennesket har af natur kendskab til, hvad der er godt
- Som fornuftsvæsen kan mennesket handle efter *den naturlige lov*.
- Det er naturligt for mennesket at vise kærlighed – vi har en naturlig impuls til at hjælpe.

Filosofisk betyder tanken om en naturlig lov, at etiske normer hviler på menneskets natur, sådan som den nu engang er givet.

Teologisk betyder tanken, at de etiske normer er givet med menneskets skabelse.

Martin Luther (1483 -1546)

De ti bud= næstekærlighedsbudet = den gyldne regel
= den naturlige lov

De ti bud er essensen af den Gyldne Regel:

Også Kristus selv sammenfatter i Mat 7 alle profeter og lovene i denne naturlige lov: "Hvad I vil, at andre skal gøre mod Jer, det skal I gøre mod dem".

- Når den kristne søger at omsætte næstekærlighed i det politisk-socialt område drives han/hun til de samme handlinger som et menneske, der ud fra sin naturlige fornuft forsøger at efterleve den gyldne regel.
- Derfor er det muligt for kristne og ikke-kristne at opnå enighed om, hvad den rette handlemåde.
- *Samvittighed*. Loven er naturligt skrevet i menneskers hjerte, derfor kan samvittigheden anerkende dem. "Loven kan man finde og føle hos sig selv".
- *Men viljen er ikke fri. Mennesket er "indkroget" i sig selv, vil sig selv!*

III Sansen for godt og ondt – eller hvad er forskellen på godt og ondt.

- Grundlæggende for det etiske er i *kommunikationen*. I mødet med den anden er der *forventning*.
- Hvad der er godt og ondt, véd vi fra vores forventninger til andre – ikke fra krav der stilles os. "At vove sig frem for at blive imødekommet" (Løgstrup)
- Forventninger kan skuffes, Vi møder ikke lydhørhed, men affærdigelse – ikke opmærksomhed, men ignorering – ikke anerkendelse, men afvisning.
- Det gode, vi forventer, er i første række ikke at der bliver gjort noget godt for os. Men forventningen om at blive påskønnet, *anerkendelse*.
- Vor viden om modsætningen mellem godt og ondt er indeholdt i vores *følelser*. Den er emotionel.
- Forventning er at forvente noget af den anden. Forventningen inddrager den anden.
- Den forudsætter en vished om, at den anden handler bevidst
- Derfor: Krænkelsen og afvisningen er ond i etisk forstand, fordi den er villet – og tilsvarende med anerkendelsen.
- Den gyldne regel siger da: "Det, du forventer af andre, skal du gøre mod dem". Den gyldne regel er en grundstruktur ved menneskelig kommunikation.

- Den gyldne regel forudsætter, at der er en selvfølgelig sammenhæng mellem min forventning til andre og min forpligtethed mod andre – eller rettere: min villighed til at gøre godt mod andre.
- Men: Det er alt andet end en selvfølge, at vi gør mod andre, hvad vi forventer af dem.
 ➡ *Synden, skylden og det ond*

Stefan Zweig: Utålmodige hjerter – eller ”Ungeduld des Herzens”
 (”Hjertets utålmodighed”)

Filmatisering: ”Kysset” (2023) – instruktion Bille August

- Udgivet 1939 – lige efter flugten fra Østrig.
- En skæbnefortælling og en lang lidelsesfuld kærlighedshistorie
- Romanen er blevet til på baggrund af 1. Verdenskrigs meningsløse og brutale ødelæggelser
- *Medlidenhed* er et hovedtema i romanen:
 - 1) Hovedpersonen Antons medlidenhed med den stærkt handicappede Edith
 - 2) Medlidenheden med de europæere, der tabte frihed, ånd og kulturel stolthed i verdenskrigen.

Romanens opbygning og handling:

- En lille rammefortælling indleder den egentlige historie, idet fortælleren, ved en tilfældighed i 1938, introduceres til hovedpersonen Anton Hofmiller, som herefter beretter om det kærlighedsdrama, han var viklet ind i og som fik et fatalt endeligt i månederne op til første verdenskrigs udbrud.
- Den primære historie foregår i 1914 i dobbeltmonarkiet Østrig-Ungarn. Den er fortalt i datid af den midaldrende Anton Hofmiller. Han blev under første verdenskrig hædret til Maria-Theresia ridder, men føler ikke at hans heltestatus er berettiget. ”Hjertets utålmodighed” er hans personlige redegørelse for de omstændigheder, der gik forud for hans modige krigsindsats.
- Hofmiller er løjtnant i kavaleriet ved grænsen til Ungarn.
- Han beskriver sit møde med den uhelbredeligt syge Edith, der bor på et lille slot i nærheden af kasernen. Edith er datter af den rige, jødiske familie Kekesfalva
- Anton og Edith mødes til en fin middag hjemme hos Kekesfalva. Af ren høflighed byder løjtnanten husets datter op til dans, uvidende om at hun er lam i begge ben efter en ulykke.
- Edith forelsker sig uigenkaldeligt i den 25-årige løjtnant. Men Hofmiller har kun medlidenhed til overs for Edith og hendes kærlighed.

- Han har ikke viljestyrken til at være oprigtig over for hende og lyver om hendes mulighed for ved hjælp af en ny kur hurtigt at komme til at gå igen. Derved giver han Edith og hendes familie et falsk håb.
- Skyld, skam, medynk, stolthed og forvirring – følelserne farer gennem løjtnantens hoved. Han er for stolt til at vedkende sig relationen til Edith over for omverdenen, fordi hun er en krøbling, og bruger deres standsforskel som argument for forholdets umulighed.

”Der findes to slags medlidenhed. Den ene er den frygtsomme og sentimentale slags, som i virkeligheden kun er hjertets utålmodige forsøg på hurtigst muligt at gøre sig fri af den pinagtige grebethe af en fremmed ulykke ... den medlidenhed, som slet ikke er med-lidelse, men kun en instinktiv afværgelse af fremmed lidelse fra ens egen sjæl. Den anden, som er den eneste, der virkelig tæller, er den usentimentale, men skabende medlidenhed, som ved, hvad den vil, og er besluttet på tålmodigt og med-lidende at stå alting igennem til sidste dråbe af dens kraft og endda endnu længere end dette.”
Doktor Kondor (romanens stabile figur)

Fra romanens afslutning:

”Det eneste menneske (doktor Kondor), der vidste alt, der kendte mig helt ned til de dybeste lag af min skyld, sad nu lige ved siden af, han, hvis medlidenhed ikke havde været en dræbende svaghed sådan som min egen, men en opofrende, selvopofrende kraft, han var den eneste, der kunne dømme mig, og den eneste, jeg måtte skamme mig over for!
...Og i det korte interval mellem mørkt og lyst, mens tæppet begyndte at gå ned efter første akt, skyndte jeg mig at bøje hovedet og flygtede ned gennem midtergangen – hurtigt nok til, at han ikke kunne få øje på mig og genkende mig, tror jeg. Men siden da har jeg vidst: Ingen skyld er glemt, så længe samvittigheden stadig ved besked med den.”

”De utålmodige hjerter” slutter uforløst.

IV Den kristne tolkning – forsoning og kærlighed

- 1) **Ondskab** er et symptom på den egentlige ”sygdom”, synden. Luther: *Synden* er ikke at ville anerkende Gud som den, han er
 - Kristentroen kom oprindeligt til udtryk i billedet af forholdet mellem børn og deres far.
 - Men den abstrakte lære om mennesket som skyldig og Gud som den absolut kærlige far overtog den oprindelige metafor.
 - Denne teologiske lære er en fiktion: Den absolut kærlige far er overhovedet ikke en far. For en far kan ikke undgå at foretage sig noget, der krænker et barn. Den erfaring hører med til begrebet ”far”. Hvis dette begreb skal bruges som billede på Gud, må den erfaring derfor fastholdes.
 - Billedet kunne derfor også betyde, at det at være menneske indebærer krænkelse nøjagtig ligesom det at være barn gør det.
 - Denne krænkelse hindrer mennesket i at gøre, hvad det ved, er godt. Dette aspekt hører også med til synden, hvis man tager billedsproget alvorligt.

2) Forsoning

- Iflg. traditionel teologi hedder det, at forholdet mellem Gud og mennesker kun kan genoprettes, hvis mennesket straffes for sin synd. Men forholdet kan kun genoprettes, såfremt Gud ensidigt tilgiver og forbarmer sig.
- Men den traditionelle forsoningslære stemmer ikke overens med den måde forsoning mellem forældre og børn foregår. Også børn må tilgive!
- Jesus sprænger det israelitisk-jødiske billede af Gud som den almægtige fader.
- Jesus sætter sit liv ind på, at universets skaber er en guddommelig fader, som han må forsone sig med.
- Denne forsoning opnås ikke ved at søge kærlighed på grundlag af en præstation, men ved at gå ind i den lidelse, som kränkelsen indebærer.
- Det er den lidelse, som kulminerer i Jesu død på korset.
- For kristentroen er denne død en ny mulighed for at leve som menneske, der er forsonet med sit ophav, universets skaber.
- Det er nu en ny mulighed, der er åbnet for alle mennesker, så det ikke skal leve under den tvang at ville opnå kærlighed på grundlag af en præstation.
- Paulus: Mennesket er befriet fra det syndige ønske om at ville retfærdiggøre sig ved lovgerninger.
- Kristendommens påstand: Tager man imod den nye livsmulighed og indlader sig på den lidelse, der hører med til at et være menneske, så vil man være i stand til at lide med andre og være optaget af at bekæmpe deres konkrete lidelse.
- Hermed opfyldes den gyldne regel (iflg. Jesu ord i Matt 7) med en ny motivation: Næstekærlighedens motivation.
- Næstekærlighedens motivation: Gennem forsoningen kan du se dit liv som en velgerning – derfor vil du øve vel mod andre.
- Det er den kristne forståelse: Motivet til at yde næstekærlighed er ikke det skabte livs godhed, men forsoningens ny mulighed for at leve det givne liv.

Sven Havsteen-Mikkelsen: Altertavle i Skt. Markus kirken, Aarhus 1996